

Zuivelfabriek Eemlandia

Een gebouw dat in de gemeente Bunschoten een rijke geschiedenis heeft, is de voormalige Stoomzuivelfabriek Eemlandia. Een gebouw dat om diverse redenen geschiedenis heeft geschreven.

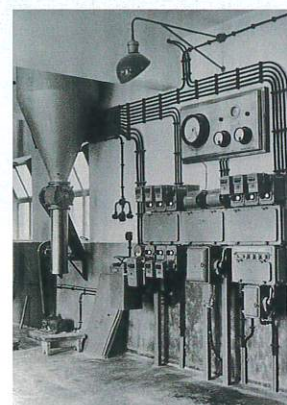

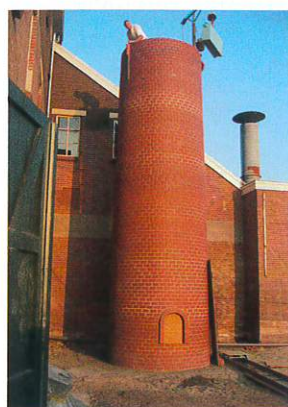
Het gebouw verrees in 1918. De aanleiding daarvoor was dat de zuivelfabrieken die tot dat moment in de gemeente Bunschoten bestonden, De Kleine Pol en De Eemdijk, door een aantal particulieren waren gesticht. De winst die met deze fabrieken werd behaald, vloeiende in de zakken van de eigenaren. Overal in het land waren inmiddels zuivelcoöperaties ontstaan. Dat was een bedrijfsvorm waarbij de leveranciers van de melk lid konden worden. De coöperatie was van de leden en zij deelden direct in de winst. In Bunschoten probeerden de melkleveranciers de NV stoomzuivelfabriek De Kleine Pol over te nemen, maar de aandeelhouders voelden daar niet voor. De boeren die geen aandeelhouder waren in de NV, zagen geen andere mogelijkheid dan om zelf maar met een zuivelfabriek te beginnen. Ze richtten een coöperatie op en binnen zeer korte tijd werd opdracht gegeven voor de bouw van een nieuwe fabriek die de naam Eemlandia ging dragen. Een naam die eenvoudigweg was afgeleid van het Eemland waar het product vandaan moest komen om de fabriek draai-

ende te houden. De leveranciers begonnen hun melk gelijk aan Eemlandia te leveren die de melk liet verwerken in de melkfabriek in Hoogland. Daarmee verloor De Kleine Pol haar bestaansrecht en nog voordat de nieuwe fabriek klaar was, verkochten de aandeelhouders hun vennootschap aan de coöperatie.

Intussen was aan de zuidkant van Bunschoten in een gebied waar in die tijd nog nauwelijks bebouwing aanwezig was, begonnen met de bouw van de enorme fabriek. Men zag een grote toekomst voor zich. Die was er ook, maar die kende zowel hoogte- als dieptepunten. Tien jaar na de bouw werd de fabriek door een felle brand verwoest. De oorzaak was waarschijnlijk brandstichting maar dat is nooit opgehelderd. De fabriek werd herbouwd en in de decennia erna tweemaal flink uitgebreid. In 1937 begon men met een productieproces waarbij afgeroomde melk werd verwerkt tot caseïne. Caseïne was een product dat werd gebruikt in de textielindustrie. Er waren niet veel fabrieken die op deze manier de melk verwerkten en Eemlandia werd daardoor een toonaangevend bedrijf.

De Tweede Wereldoorlog zorgde voor een forse neergang van de fabriek. Er werd, vooral ook omdat de polders rond Bunschoten in verband met de Grebbelinie lange tijd onder water waren gezet, veel minder melk aangevoerd. Na de oorlog kwam de productie al snel op gang. Er werden plannen ontwikkeld om weer met de melkpoederproductie te beginnen. In 1951 verrees aan de westkant van de fabriek een verstuivingstoren. In 1955 werd overgegaan op de productie van kaas, waarbij de caseïnefabriek tot kaaspakhuis werd ingericht. Dit betekende tevens de laatste wijziging van de fabriek als zuivelbedrijf. De kaas bracht niet de winst die men had verwacht en de fabriek leed grote verliezen. In 1957 werd het gebouw overgenomen door de CMC, een landelijk werkende coöperatie van zuivelfabrieken. Contractueel werd vastgelegd dat de fabriek nog vijf jaar in bedrijf moest blijven. Daarna was het snel afgelopen en in 1963 werd de verwerking van melk in Eemlandia gestaakt. Na 45 jaar kwam de eens zo belangrijke fabriek leeg te staan.

Er kwam daarbij ook een einde aan de lange stoet van melkrijders die dagelijks een vracht melkbussen naar de fabriek brachten. En daarmee ook aan de herrie waarmee het laden en lossen van de ijzeren bussen op het ijzer van losplaats gepaard ging. Maar tegelijk kwam er ook een einde aan de karakteristieke rookpluim uit de hoge schoorsteen. Het teken dat de fabriek in bedrijf was.

Het pand werd na een paar jaar verkocht en in de decennia daarna deed het dienst als een soort van bedrijfsverzamelgebouw. Het was een onderkomen voor verschillende bedrijven en bedrijfjes waarvan het transportbedrijf van de Gebroeders Nieuwenhuizen, de eigenaren van het gebouw, het belangrijkste was. Voor hun activiteiten kwam de karakteristieke schoorsteen in de weg te staan en de gemakkelijkste oplossing voor dit probleem was om de pijp op te blazen.

Het pand leek haar karakter als zuivelfabriek zo steeds meer te verliezen. Sloop van het immense gebouw kwam om de hoek kijken. Inmiddels waren er landelijk veel meer melkfabrieken gesloten en gesloopt. Het zorgde ervoor dat deze complexen zeldzaam waren geworden. Het was een van de redenen om het gebouw Eemlandia als een rijksmonument aan te gaan wijzen. Daarmee leek een nieuwe fase in de geschiedenis te zijn ingegaan. Een fase die overigens nog iets op zich laat wachten.